

Povinná mlčenlivost zdravotníků a její prolomení podle současné právní úpravy – 2. část

JUDr. Šárka Špeciánová

Ústav veřejného zdravotnictví a medicínského práva 1. LF UK, Praha

Tento článek pojednává o situacích, v nichž zdravotníci plní zákonnou oznamovací povinnost vůči orgánům sociálně-právní ochrany dětí, orgánům veřejné ochrany zdraví a dalším subjektům, zejména soudům v občanskoprávním řízení. Rovněž jsou uvedeny situace, za kterých jsou informovány další subjekty s cílem zajistit následnou péči o pacienta.

Klíčová slova: povinná mlčenlivost zdravotníků, prolomení mlčenlivosti zdravotníků, oznamovací povinnosti zdravotníků, spolupráce zdravotníků s orgány sociálně-právní ochrany dětí a orgány ochrany veřejného zdraví.

Confidentiality obligation of health care professionals and exemptions to it under the current legislation – Part 2

This article deals with situations in which health professionals fulfill the legal duty to provide information to the authorities of social and legal protection of children, public health protection authorities and other entities, especially courts in civil proceedings. Listed are also the situations in which other subjects are informed with a view of ensuring follow-up care for the patient.

Key words: confidentiality obligations of health care professionals, exceptions to the confidentiality obligation of health care professionals, reporting duties of health professionals, cooperation of health care professionals with social-legal protection of children offices and with public health authorities.

Úvod

Rozsáhlou oblast oznamovacích povinností upravuje zákon o zdravotních službách⁽¹⁾. Některé příklady těchto oznamovacích povinností byly zmíněny již v předcházející části. Dokončíme proto nyní výčet těchto oznamovacích povinností dle zákona o zdravotních službách.

Aktivní oznamovací povinnost vůči soudu

Aktivní oznamovací povinnost⁽²⁾ ve vztahu k soudu místně příslušnému podle sídla zdravotnického zařízení má poskytovatel **ve lhůtě**

24 hodin, pokud hospitalizoval pacienta vykazujícího tyto charakteristiky:

- pacient **ohrožuje bezprostředně a závažným způsobem** sebe nebo své okolí a jeví **známky duševní poruchy** nebo touto poruchou trpí nebo **je pod vlivem návykové látky** a hrozbu pro pacienta nebo jeho okolí nelze odvrátit jinak, nebo
- zdravotní stav pacienta vyžaduje poskytnutí **neodkladné péče** a zároveň **neumožňuje**, aby vyslovil souhlas.

Poskytovatel zdravotních služeb má rovněž povinnost oznámit soudu hospitalizaci pacienta, pokud pacient, zákonný zástupce nebo opatrovník pacienta sice **souhlas udělil**, avšak následně jej **odvolal** a důvody pro hospitalizaci bez souhlasu nadále existují.

Rovněž se soudu oznamuje dodatečné omezení ve volném pohybu⁽³⁾ nebo styku s vnějším světem pacienta, který byl hospitalizován na základě souhlasu a u něhož k dodatečnému omezení došlo až v průběhu léčby.

3. Oznamovací povinnost poskytovatele zdravotních služeb nastává v případě použití těchto omezovacích prostředků (z pochopitelných důvodů není uveden úchop pacienta):

- omezení pacienta v pohybu ochrannými pásy nebo kurty,
- umístění pacienta v síťovém lůžku; to neplatí v případě poskytování záchranných služeb,
- umístění pacienta v místnosti určené k bezpečnému pohybu,
- ochranný kabátek nebo vesta zamezující pohybu horních končetin pacienta,
- psychofarmaka, popřípadě jiné léčivé přípravky podávané parenterálně, které jsou vhodné k omezení volného pohybu pacienta při poskytování zdravotních služeb, pokud se nejedná o léčbu na žádost pacienta nebo soustavou léčbu psychiatrické poruchy, nebo
- kombinaci prostředků uvedených výše.

Oznamovací povinnost vůči soudu ■ do 24 hodin	■ pacient ohrožuje bezprostředně a závažným způsobem sebe nebo své okolí a jeví známky duševní poruchy nebo touto poruchou trpí nebo je pod vlivem návykové látky a hrozbu pro pacienta nebo jeho okolí nelze odvrátit jinak, ■ zdravotní stav pacienta vyžaduje poskytnutí neodkladné péče a zároveň neumožňuje , aby vyslovil souhlas
Informování dalších osob v souvislosti s hospitalizací pacienta	■ pacient, který bezprostředně a závažným způsobem ohrožuje sebe nebo své okolí a jeví známky duševní poruchy nebo je pod vlivem návykové látky – informovat osobu určenou pacientem , popř. osobu blízkou, osobu ze společné domácnosti, zákonného zástupce . Pokud nejsou tyto osoby dohledatelné – info Policie ČR
Oznamovací povinnost související se zajištěním následné péče o pacienta	■ vyrozumění osoby, která zajistí péči; pokud péče není zajištěna – info obecní úřad obce s rozšířenou působností
Oznamovací povinnost v případě svévolného opuštění zdrav. zařízení	■ vyrozumění osoby určené pacientem, dále info manžela či registrovaného partnera, dále rodiče a jiné osoby blízké

Hospitalizace a dodatečné omezení pacienta se však soudu neoznamuje, jestliže byl prokazatelným způsobem **dodatečně vysloven souhlas ve lhůtě do 24 hodin**.

Informování dalších osob o hospitalizaci pacienta, informování Policie ČR

O hospitalizaci pacienta, který bezprostředně a závažným způsobem ohrožuje sebe nebo své okolí a jeví známky duševní poruchy nebo je pod vlivem návykové látky, musí poskytovatel zdravotních služeb **informovat osobu určenou pacientem**. Pokud taková osoba nebyla určena, musí informovat **osobu blízkou**, popřípadě osobu ze společné domácnosti anebo zákonného zástupce pacienta, pokud jsou mu tyto osoby známy. Pokud není žádná taková osoba známa nebo ji nelze zastihnout, je třeba, aby poskytovatel zdravotních služeb informoval **Policii České republiky**.

Oznamovací povinnost související se zajištěním následné péče o pacienta

Další aktivní oznamovací povinnost souvisí se zajištěním následné péče o pacienta, který není vzhledem ke svému zdravotnímu stavu schopen obejít se bez pomoci další osoby. Takový pacient může být **propuštěn z jednodenní nebo lůžkové péče až po předchozím včasném vyrozumění osoby**, která tuto péči zajistí. Zpravidla se jedná o osobu, kterou pacient zmínil a je uvedena v jeho zdravotnické dokumentaci.

V praxi se setkáváme s pacienty, u kterých **není zajištěna další péče**. Pokud má být takový pacient propuštěn, poskytovatel o tom včas informuje **obecní úřad obce s rozšířenou působností** (příslušným úřadem je úřad podle trvalého pobytu pacienta).

V případě, že se jedná o propuštění z péče nezletilého pacienta, u kterého je zjevná závažná sociální problematika v rodině, je třeba postupovat obdobně jako v případě pacientů bez zajištění další péče a také kontaktovat obecní úřad obce s rozšířenou působností.

Oznamovací povinnost v případě svévolného opuštění zdravotnického zařízení

Další oznamovací povinnost poskytovatele zdravotních služeb je spojena se **svévolným opuštěním zdravotnického zařízení lůžkové péče**. Tuto skutečnost je třeba oznámit osobě určené pacientem a uvedené ve zdravotnické dokumentaci. Pokud tato osoba není určena či není dosažitelná, je o svévolném opuštění zdravotnického zařízení třeba informovat manžela nebo registrovaného partnera. Pokud ani tyto osoby nejsou dostupné, informují se rodiče anebo – jako poslední v řadě – jiné svéprávné osoby blízké. Pokud přerušením poskytování zdravotních služeb je vážně ohroženo zdraví nebo život pacienta nebo třetích osob, pak poskytovatel informuje i Policii ČR.

Národní zdravotnický informační systém

Rozsáhlou informační povinností stanovenou zákonem o zdravotních službách plní poskytovatelé zdravotních služeb rovněž při předávání údajů do Národního zdravotnického informačního systému⁽⁴⁾. **Údaje jsou**

4. Národní zdravotnický informační systém je jednotný celostátní informační systém veřejné správy určený ke zpracování údajů o zdravotním stavu obyvatelstva, o činnosti poskytovatelů a jejich ekonomice, o zdravotnických pracovnících a jiných odborných pracovnících ve zdravotnictví a o úhradách zdravotních služeb hrazených z veřejného zdravotního pojištění, a to za účelem získání informací o rozsahu a kvalitě poskytovaných zdravot-

předávány bez souhlasu subjektů údajů.

Subjektem údajů může být pacient⁽⁵⁾, poskytovatel zdravotních služeb, poskytovatel sociálních služeb anebo zdravotnický pracovník. Do Národního zdravotnického informačního systému předávají informace nejenom poskytovatelé zdravotních služeb, ale i poskytovatelé sociálních služeb, zdravotní pojišťovny, vzdělávací zařízení, Ministerstvo zdravotnictví ČR, Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR či Česká správa sociálního zabezpečení. Zákon výslovně uvádí, že subjekty poskytující informace do informačního

ních služeb, pro řízení zdravotnictví a tvorbu zdravotní politiky, včetně zajištění transparentnosti poskytování a financování zdravotních služeb, zajištění rovného přístupu k zdravotním službám a hodnocení indikátorů kvality a bezpečnosti zdravotních služeb. Dále je tento informační systém určený k vedení Národních zdravotních registrů a zpracování údajů v nich vedených, k vedení Národního registru poskytovatelů, Národního registru zdravotnických pracovníků a Národního registru hrazených zdravotních služeb a zpracování údajů v nich vedených. Rovněž tak přispívá k realizaci a zpracování výběrových šetření o zdravotním stavu obyvatel, o determinantách zdraví, o potřebě a spotřebě zdravotních služeb a spokojenosti s nimi a o výdajích na zdravotní služby. Je využíván pro potřeby vědy a výzkumu v oblasti zdravotnictví.

5. Pro ilustraci uvedme rozsah předávaných údajů o pacientovi:

- údaje potřebné k jeho identifikaci, a to číslo pojištěnce, je-li přiděleno, nebo rodné číslo, není-li tímto číslem číslo pojištěnce, anebo datum narození, není-li přiděleno rodné číslo, dále název obce a popřípadě název městské části nebo městského obvodu, adresa místa trvalého pobytu, a jde-li o cizince, adresa místa hlášeného pobytu a státní občanství,
- údaje související s jeho zdravotním stavem ve vztahu k onemocnění a jeho léčbě, a to zejména údaje socio-demografické a diagnostické, osobní, rodinná a pracovní anamnéza pacienta související s onemocněním včetně posouzení jeho aktuálního zdravotního stavu, údaje o poskytovaných zdravotních službách pacientovi, dále údaje o výkonu povolání nebo zaměstnání, popřípadě o výkonu služebního poměru, potřebné pro posouzení zdravotního stavu pacienta,
- identifikační údaje poskytovatele, který zdravotní služby poskytoval, včetně oddělení a pracoviště,
- identifikační údaje posledního zaměstnavatele, u kterého pacient, u něhož nemoc z povolání vznikla, naposledy pracoval za podmínek, za kterých nemoc z povolání vzniká.

systému nemají nárok na úhradu nákladů, které jsou s tímto spojené.

Oznamovací povinnosti poskytovatele záchytné služby

Zákon o specifických zdravotních službách⁽⁶⁾ upravuje oznamovací povinnosti poskytovatele záchytné služby. **Vyšetření a pobyt osoby v záchytné stanici oznamuje poskytovatel záchytné služby pacientovu registrujícímu poskytovateli**, je-li mu tento poskytovatel znám. Pokud na záchytné stanici byla vyšetřena a pobývala nezletilá osoba, oznamuje se tato skutečnost **zákonnému zástupci** (popřípadě osobě odpovědné za výchovu) a zároveň **orgánu sociálně-právní ochrany dětí**. Bude se jednat o obecní úřad obce s rozšířenou působností podle místa trvalého pobytu nezletilého dítěte. Pokud na záchytné stanici byla vyšetřena a pobývala osoba s omezenou svéprávností, oznamuje se tato skutečnost též jejímu **opatrovníkovi**.

Oznamovací povinnosti poskytovatele pracovnělékařských služeb

Další oznamovací povinnost dle zákona o specifických zdravotních službách vyplývá pro poskytovatele pracovnělékařských služeb. Poskytovatel pracovnělékařských služeb⁽⁷⁾ je povinen neprodleně oznamovat zaměstnavateli zjištění závažných nebo opakujících se skutečností negativně ovlivňujících bezpečnost a ochranu zdraví při práci.

Oznamovací povinnost poskytovatele zajišťující ochranné léčení

Poskytovatel zajišťující ochranné léčení mimo výkon trestu odnětí svobody je povinen⁽⁸⁾ oznámit soudu, který ochranné léčení nařídil, že **nemůže zajistit přijetí pacienta** do ochranného léčení, jestliže by přijetím pacienta bylo

překročeno únosné pracovní zatížení⁽⁹⁾. Součástí tohoto oznámení je odůvodnění odmítnutí a poskytovatel zároveň uvádí termín předpokládaného možného přijetí.

Soudu dále poskytovatel oznamuje, že **pacient nenastoupil** v termínu stanoveném soudem k výkonu ochranného léčení (formou lůžkové nebo ambulantní péče). Dále soudu oznamuje, pokud se **pacient vzdálil** ze zdravotnického zařízení lůžkové péče v rozporu s podmínkami nařízeného ochranného léčení. Pokud je ochranné léčení v ambulantní formě, poskytovatel oznamuje soudu, pokud se pacient **nedostavuje k lékařským prohlídkám** ve stanoveném termínu.

U pacienta, který vykonává ochranné léčení, může dojít k náhlé změně zdravotního stavu, která však nesouvisí s ochranným léčením. Je-li pacient **přeložen na jiné pracoviště poskytovatele** vykonávajícího ochranné léčení nebo do zdravotnického zařízení jiného poskytovatele, je tato **změna rovněž sdělována soudu**. Byl-li pacientovi ustanoven soudem opatrovník, poskytovatel mu tuto skutečnost rovněž oznámí.

Poskytovatel zajišťující ochranné léčení mimo výkon trestu odnětí svobody je rovněž povinen **oznámit Policii České republiky**, že osoba nenastoupila k výkonu ochranného léčení, vzdálila se ze zdravotnického zařízení při výkonu ochranného léčení lůžkovou formou a při ambulantním ochranném léčení se nedostavuje k lékařským prohlídkám ve stanoveném termínu.

Poskytovatel má zákonem stanovenou časovou lhůtu pro oznámení soudu a Policii České republiky, a to **24 hodin** od okamžiku, kdy nastala skutečnost, se kterou zákon spojuje vznik takové oznamovací povinnosti.

Kromě zákona o zdravotních službách a specifických zdravotních službách pak nelze opomenout ani další zákony, které rovněž stanoví poskytovatelům oznamovací a informační povinnosti.

S problematikou prolomení zákonné mlčenlivosti zdravotníků úzce souvisí poskytování sociálně-právní ochrany dětí dle platné právní úpravy⁽¹⁰⁾.

9. Poskytovatel zajišťující ochranné léčení mimo výkon trestu odnětí svobody formou lůžkové nebo ambulantní péče může nepřijmout pacienta i z důvodů uvedených v zákoně o zdravotních službách.

10. K tomuto blíže úprava v zákoně č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů

Oznamovací povinnosti zdravotníků podle zákona o sociálně-právní ochraně dětí

Rodiče, kteří jsou zákonnými zástupci dítěte, mají ve vztahu k dítěti rodičovskou odpovědnost. Ta mimo jiné zahrnuje povinnosti a práva rodičů spočívající v péči o zdraví, tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj dítěte.

Obecně lze z této povinnosti rodičů dovodit povinnost postarat se o narozené dítě, přivést jej do svého bydliště a poskytovat mu řádnou péči. Pokud však k tomuto kroku nedojde, poskytovatel zdravotních služeb je povinen neprodleně oznámit obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností, že **matka po narození dítěte dítě opustila** a zanechala je v jeho zdravotnickém zařízení. S touto situací se pojí povinná oznamovací povinnost, aniž by bylo třeba poskytovatele zdravotních služeb např. zprostit povinné mlčenlivosti ve vztahu k informacím uvedeným ve zdravotnické dokumentaci narozeného dítěte.

Sdělení informací na výzvu orgánu sociálně-právní ochrany dětí

Další průlom do povinné mlčenlivosti dle zákona o sociálně-právní ochraně dětí nalézáme v následujícím případě. **Na výzvu orgánu sociálně-právní ochrany dětí** jsou poskytovatelé zdravotních služeb povinni sdělit **bezplatně údaje potřebné pro poskytnutí sociálně-právní ochrany**. Je výslovně uvedeno, že povinnosti zachovávat **mlčenlivost** podle zákona o zdravotních službách se **nelze dovolávat**, jestliže mají být sděleny údaje o **podezření** z týrání, zneužívání nebo ze zanedbávání péče o dítě.

Dodejme, že se jedná o **podezření**, nikoliv již prokázané týrání, zneužívání či zanedbávání orgány sociálně-právní ochrany dětí či orgány činnými v trestním řízení. Lékaři se mnohdy obávají tyto informace sdělovat právě z obavy, že by původně zvažované známky týrání, zneužívání či zanedbávání mohly být posléze vyhodnoceny jako zranění, která nebyla zaviněna jednáním další osoby, či se třeba jednalo o projevy nově diagnostikovaného onemocnění dítěte (porucha srážlivosti krve, sebepoškozování dítěte apod.) a lékaři by v takovém případě čelili možnému postihu v oblasti zásahu do osobnostních práv nezletilých dětí či rodičů těchto dětí. Proto

6. K tomuto blíže ustanovení § 89d zákona č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách, ve znění pozdějších předpisů

7. K tomuto blíže ustanovení § 57 odst. 1 písm. e) zákona č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách, ve znění pozdějších předpisů

8. K tomuto blíže ustanovení § 87 zákona č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách, ve znění pozdějších předpisů

je zapotřebí opětovně zmínit, že poskytovatelé zdravotních služeb jsou povinni na výzvu sdělit tyto údaje, byť se týkají pouhého podezření na týrání, zneužívání či zanedbávání. Neboť jediné tak lze ještě preventivně zasáhnout a poskytnout dítěti adekvátní ochranu. V tomto případě se jedná o sdělování informací na výzvu orgánu sociálně-právní ochrany dětí, lze předpokládat, že tento orgán má již nějaké indicie např. ze školky či školy, od sousedů či dalších subjektů a dotazem u lékaře si ověřuje skutečnosti i po medicínské stránce.

Nedodržení této zákonné povinnosti je sankcionováno pokutou do výše 50 000 Kč.

Aktivní oznamovací povinnost vůči orgánu sociálně-právní ochrany dětí

Nyní se dostáváme k další oznamovací povinnosti, nazýváme ji aktivní oznamovací povinnost vůči orgánu sociálně-právní ochrany dětí. **Poskytovatelé zdravotních služeb jsou povinni oznámit** obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností takové skutečnosti, které nasvědčují tomu, že **jde o děti, na které se sociálně-právní ochrana dětí zaměřuje**⁽¹¹⁾.

11. Sociálně-právní ochrana se zaměřuje zejména na děti,
- a) jejichž rodiče
 - zemřeli,
 - neplní povinnosti plynoucí z rodičovské odpovědnosti, nebo
 - nevykonávají nebo zneužívají práva plynoucí z rodičovské odpovědnosti;
 - b) které byly svěřeny do výchovy jiné osoby odpovědné za výchovu dítěte, pokud tato osoba neplní povinnosti plynoucí ze svěřeni dítěte do její výchovy;
 - c) které vedou zahálčivý nebo nemravný život spočívající zejména v tom, že zanedbávají školní docházku, nepracují, i když nemají dostatečný zdroj obživy, požívají alkohol nebo návykové látky, jsou ohroženy závislostí, živí se prostitucí, spáchaly trestný čin nebo, jde-li o děti mladší než patnáct let, spáchaly čin, který by jinak byl trestným činem, opakovaně nebo soustavně páchají přestupky podle zákona upravujícího přestupky nebo jinak ohrožují občanské soužití;
 - d) které se opakovaně dopouští útěků od rodičů nebo jiných fyzických nebo právnických osob odpovědných za výchovu dítěte;
 - e) na kterých byl spáchán trestný čin ohrožující život, zdraví, svobodu, jejich lidskou důstojnost, mravní vývoj nebo jmění, nebo je podezření ze spáchání takového činu;
 - f) které jsou na základě žádosti rodičů nebo jiných osob odpovědných za výchovu dítěte opakovaně umísťovány do zařízení zajišťujících nepřetržitou péči o děti nebo jejich umístění v takových zařízeních trvá déle než 6 měsíců;
 - g) které jsou ohrožovány násilím mezi rodiči nebo jinými osobami odpovědnými za výchovu dítěte, popřípadě násilím mezi dalšími fyzickými osobami;
 - h) které jsou žadateli o udělení mezinárodní ochrany, azylanty nebo osobami požívajícími doplňkové ochrany, a které se na území České republiky nacházejí bez doprovodu rodičů nebo jiných osob odpovědných za jejich výchovu;

Oznámit tyto skutečnosti je třeba bez zbytečného odkladu poté, kdy se o nich poskytovatel dozví. Aktivní oznamovací povinnost směřuje k oznámení konkrétního dítěte, kterému by měla být poskytnuta sociálně-právní ochrana dětí. Z pohledu lékaře se tak může jednat o dítě, jehož rodiče neplní povinnosti vyplývající z rodičovské odpovědnosti či nevykonávají nebo zneužívají práva plynoucí z rodičovské odpovědnosti – může se jednat například o děti, jejichž rodiče zanedbávají povinná očkování a zároveň se opakovaně, a i přes výzvu lékaře nedostavují na stanovené preventivní prohlídky, lékař má podezření, že dítě je týráno, zneužíváno či zanedbáváno. Rovněž sem bude patřit situace, kdy zdravotní stav svědčí o malnutrici a podobně. Při nesplnění této oznamovací povinnosti lze uložit pokutu do 50 000 Kč, ovšem zde by měl být větším apelem morální aspekt a obecný zájem na splnění této povinnosti. Lékaři jsou mnohdy jediní, kdo si mohou povšimnout známek poškození právě u nejmenších dětí.

Zmiňovaná problematika ochrany nezletilých dětí je úzce spojená s úpravou zákona o zdravotních službách a opět nás bude vracet k tomuto zákonu. Uvedme, že pokud jsou ve zdravotnické dokumentaci vedené o nezletilém pacientovi uvedeny informace **o zákonném zástupci, pěstounovi nebo jiné pečující osobě** a lze z nich vyvodit **podezření na týrání, zneužívání či zanedbání**, poskytovatel zdravotních služeb může **omezit přístup** do zdravotnické dokumentace uvedeným osobám. Pro tyto osoby se jedná o omezení přístupu do zdravotnické dokumentace, avšak nikoliv do celé dokumentace, ale pouze ve vztahu k údajům, ze kterých vyplývají tyto skutečnosti.

Zákonná úprava předpokládá další situaci, ve kterých lékař může **zadržet v nezbytném rozsahu informaci o zdravotním stavu nezletilého pacienta jeho zákonnému zástupci, pěstounovi** nebo jiné pečující osobě v případě podezření, že se tato **osoba podílí na zneužívání nebo týrání nebo ohrožování zdravého vývoje** nezletilého pacienta a lze-li předpokládat, že poskytnutím informace by mohlo **dojít k ohrožení pacienta**. Může se tak jednat o případy Münchhausenova syndromu by proxy (v zastoupení). Pokud by se osoba do-

pokud tyto skutečnosti trvají po takovou dobu nebo jsou takové intenzity, že nepříznivě ovlivňují vývoj dětí nebo jsou anebo mohou být příčinou nepříznivého vývoje dětí.

pouštějící se tohoto jednání dozvěděla, že lékaři jsou obeznámeni s touto diagnózou, mohla by reakce této osoby být nepřiměřená a jednání by mohlo vést k ohrožení pacienta (osoba by podala zdravému dítěti letální dávku léčiva, které vůbec nepotřebuje, např. inzulin, léky na léčbu hypertenze apod.)

Oznamovací povinnost zdravotníků vůči orgánům ochrany veřejného zdraví

Poskytovatelé zdravotních služeb mají rovněž určité oznamovací povinnosti v souvislosti s ochranou veřejného zdraví. K ochraně před vznikem, šířením a k omezení výskytu infekčních onemocnění spolupracují poskytovatelé zdravotních služeb s orgány ochrany veřejného zdraví a provádějí opatření stanovená zákonem o ochraně veřejného zdraví⁽¹²⁾.

Při výskytu infekce spojené se zdravotní péčí nebo při podezření na její výskyt je osoba poskytující péči povinna neprodleně zjistit příčiny a zdroje infekce, způsob přenosu původce a provést odpovídající protiepidemická opatření k zamezení jejího dalšího šíření. Dále je povinností osoby poskytující péči neprodleně **hlásit příslušnému orgánu ochrany veřejného zdraví případy infekce spojené se zdravotní péčí, jde-li o hromadný výskyt, těžké poškození zdraví nebo úmrtí pacienta**. Postup je upraven v prováděcí vyhlášce k zákonu⁽¹³⁾ a bližší informace budou uvedeny dále.

Osoba poskytující zdravotní péči, která provádí laboratorní vyšetřování biologického materiálu a která **zjistí infekční onemocnění**, podezření na takové onemocnění nebo úmrtí na ně, vylučování původců infekčních onemocnění nebo se o těchto skutečnostech dozví, je **povinna ohlásit toto zjištění neprodleně orgánu ochrany veřejného zdraví**⁽¹⁴⁾.

12. zákon č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů

13. vyhl. č. 306/2012 Sb., o podmínkách předcházení vzniku a šíření infekčních onemocnění a o hygienických požadavcích na provoz zdravotnických zařízení a ústavů sociální péče

14. Další zákonná úprava sice nesouvisí s oznamovací povinností zdravotníků, ale považujeme za vhodné ji v tomto kontextu uvést: osoba poskytující péči včetně poskytovatele zdravotních služeb současně zajistí podle druhu a rozsahu jí poskytované zdravotní péče bezodkladně provedení prvních nezbytných opatření k zamezení šíření onemocnění včetně odběru biologického materiálu a jeho vyšetření. Další opatření provádí podle pokynu orgánu ochrany veřejného zdraví. Pokud je to nezbytné k realizaci opatření na ochranu veřejného zdraví, vyžádá si osoba poskytu-

Osoba poskytující péči je dále povinna ohlásit příslušnému orgánu ochrany veřejného zdraví **pozitivní mikrobiologické nálezy původců infekčních onemocnění a markerů virových hepatitid** a pozitivních sérologických vyšetření na infekční onemocnění.

Prováděcí předpis upravuje v příloze č. 1 a 2 důležité **seznamy infekčních onemocnění**. V příloze č. 1 jsou uvedena infekční onemocnění, která se **hlásí** orgánu ochrany veřejného zdraví **až při hromadném výskytu**¹⁵⁾. Příloha č. 2 obsahuje **seznam infekčních onemocnění**, při nichž se nařizuje **izolace** na lůžkových odděleních nemocnic nebo léčebných ústavů, a nemocí, jejichž **léčení je povinné**. Jedná se o akutní virové záněty jater, antrax, dengue, hemoragické horečky, cholera, infekce CNS mezilidsky přenosné, mor, paratyfus, syfilis v I. a II. stadiu, přenosnou dětskou obrnu, pertusis v akutním stadiu, rickettsiázy, SARS a febrilní stavy nejištěné etiologie s pozitivní cestovní anamnézou, spalničky, trachom, tuberkulózu, tyfus břišní, úplavici amébovou, úplavici bacilární v akutním stadiu onemocnění (v případě bezpříznakového nosičství původce onemocnění je možné propustit pacienta do domácího prostředí pouze se souhlasem orgánu ochrany veřejného zdraví), záškrt, další infekce podléhající hlášení Světové zdravotnické organizaci a projevy nemocí nebo událostí, které představují možnost propuknutí nemoci podle článku 1 Mezinárodního zdravotního řádu (IHR 2005), která je podle přílohy rozhodnutí č. 2119/98/ES nemocí přenosnou.

jící péči nebo orgán ochrany veřejného zdraví součinnost Policie České republiky.

15. Akutní respirační onemocnění včetně chřipky a chřipce podobným (například dg. J00, J03, J04–J06, J10–J18, J20–J22), konjunktivitida (například dg. H10, B30), mastitida (například dg. 091), kožní zánětlivá infekční a mykotická onemocnění (například dg. L00–L08, B00, B07, B08, B09, B35–B37), a to podle Mezinárodní statistické klasifikace nemocí a přidružených zdravotních problémů, ve znění 10. Decenální revize.

Oznamovací povinnost ale nepostihuje jen poskytovatele zdravotních služeb. V některých případech má naopak **pacient oznamovací povinnost vůči lékaři (poskytovateli)**.

Fyzické osoby po nákaze vyvolané virem lidského imunodeficitu, fyzické osoby vylučující choroboplodné zárodky břišního tyfu a paratyfu a fyzické osoby s chronickým onemocněním virovým zánětem jater B a C jsou zákonem o ochraně veřejného zdraví označeny jako tzv. **nosiči**. Pacienti nosiči jsou mimo jiné¹⁶⁾ povinni sdělit své nosičství poskytovateli zdravotních služeb v oboru všeobecné praktické lékařství, který vypracovává posudek před uzavřením smlouvy o poskytnutí pobytové služby v zařízení sociálních služeb a také oznamovat registrujícímu poskytovateli zdravotních služeb v oboru všeobecné praktické lékařství nebo v oboru praktické lékařství pro děti a dorost osobní údaje (jméno, příjmení, datum narození, místo trvalého a přechodného pobytu), údaje o zaměstnání a změny v těchto údajích.

Další významná pacientova oznamovací povinnost je za situace, kdy pacient – nosič má ve vztahu k ošetřujícímu lékaři povinnost **informovat jej před vyšetřovacím nebo léčebným výkonem a při přijetí do ústavní péče o své nosičství**; pokud má nosič poruchu vědomí, učiní tak ihned, jakmile mu to jeho zdravotní stav umožní. V souvislosti s touto oznamovací povinností

16. Tento článek je zaměřen na prolomení mlčenlivosti a nejvíce oznamovací povinnosti, proto další povinnosti zákonem uložené nosičům uvádíme zde:

– podrobit se léčení, lékařskému dohledu, potřebnému laboratornímu vyšetření a dalším protiepidemickým opatřením; povinnost podrobit se léčení se nevztahuje na fyzickou osobu po nákaze vyvolané virem lidského imunodeficitu ve stavu těžkého onemocnění, – dodržovat poučení lékaře o ochraně jiných fyzických osob před přenosem infekčního onemocnění, jehož jsou nosiči, – nevykonávat činnosti, při nichž by vzhledem ke svému nosičství ohrožovaly zdraví jiných fyzických osob.

ností je u osob HIV pozitivních v praxi často řešena otázka, zda má lékař povinnost tuto diagnózu uvést, jestliže vypisuje u HIV pozitivní osoby tiskopis o pracovní neschopnosti, o posouzení zdravotního stavu posudkovým orgánem, či jiný tiskopis, který se používá mimo zdravotnictví a kde se uvádí diagnóza. Dle Metodického návodu se používá označení číselného znaku a slovní diagnóza, která odpovídá některému z příznaků onemocnění¹⁷⁾.

Fyzická osoba po prokázání nákaze vyvolané virem lidského imunodeficitu má stejnou povinnost podrobit se opatření proti šíření tohoto infekčního onemocnění jako ostatní nosiči. Povinnost podrobit se léčení se ale nevztahuje na pacienta ve stavu těžkého onemocnění po nákaze vyvolané virem HIV.

Pro poskytovatele zdravotních služeb vyplývají při ošetřování pacienta – nosiče určité oznamovací povinnosti. Je povinen **hlásit** neprodleně příslušnému **orgánu ochrany veřejného zdraví osobní údaje a změny v těchto údajích**, skutečnost, že nosič změnil zaměstnání, pokud je mu tato skutečnost známa, a ukončení nařízené izolace. Je-li před propuštěním pacienta – nosiče ze zařízení poskytujícího lůžkovou zdravotní péči prokázáno vylučování původce infekce, poskytovatel zdravotních služeb informuje o této skutečnosti příslušný orgán ochrany veřejného zdraví.

Závěrem ještě uvedme doporučenou literaturu vztahující se k této problematice:

1. Uhrek P. Povinná mlčenlivost v souvislosti s poskytováním zdravotních služeb. Praha: Wolters Kluwer, 2014.
2. Těšínová J, Doležal T, Polícar R. Medicínské právo. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2019.
3. Mach J, Horáková M. Zdravotníci, právo a praxe. 1. vydání. Praha: Galén, 2018.

17. K tomuto blíže čl. 3 ZD31/2016 Metodický návod k řešení problematiky infekce HIV/AIDS v České republice.